

Doorbreken van intergenerationele overdracht

Pleidooi voor veilig opgroeien door preventie, gefaseerde ketensamenwerking, passende hulp, focus op veiligheid en ontwikkeling, inzet van effectieve werkwijzen, wegnemen van financiële barrières en alles wat verder nodig is om dit doel te bereiken.

The logo for Valente features a stylized 'v' symbol on the left, composed of a red triangle pointing right and a blue triangle pointing left. To the right of this symbol, the word 'valente' is written in a lowercase, sans-serif font. The 'v' is red, and the remaining letters 'alente' are blue. A small green superscript '7' is positioned at the top right of the 'e'.

Vader (56 jaar), moeder (41 jaar) en twee dochters (16 en 17 jaar) komen in 2020 voor de tweede keer als gezin in de maatschappelijke opvang terecht. De ouders hebben in totaal vijf kinderen. De oudste drie verblijven niet meer bij hun ouders. De oudste zoon verblijft in een instelling voor verslavingszorg, de andere twee kinderen wonen zelfstandig. Het gezin is bekend bij de opvanginstelling: de jongste dochter is 16 jaar eerder in deze opvang geboren.

De moeder is kind van twee verslaafde ouders en is in haar jeugd van instelling naar instelling gegaan. Op haar 14^e ontmoet ze haar partner (dan 29 jaar). Ook hij komt uit een problematisch gezin: er was sprake van schulden en huiselijk geweld en zijn vader en broer zaten regelmatig in detentie.

Het eerste kind van deze ouders wordt geboren als de moeder 18 is, daarna volgen al snel nog drie kinderen. In 2004 komen ze vanwege huurachterstand en overlast voor de eerste keer in de maatschappelijke opvang terecht. Omdat er zorgen zijn over de veiligheid van de kinderen is Jeugdzorg dan al betrokken. Het vijfde kind is op het moment van opname op komst. In de opvanginstelling wordt de moeder getest. Ze blijkt te functioneren op verstandelijk beperkt niveau.

In de periode tussen de twee opnames in ontstaat een terugkerend patroon van financiële chaos en ruzies tussen de ouders. Moeder zit enige tijd in detentie door zwaar huiselijk geweld naar vader toe. Een en ander leidt uiteindelijk tot de tweede opname.

Op haar 18de wordt de jongste dochter zwanger van een jongen met een vergelijkbare achtergrond. Ze wordt opgenomen in een begeleid-wonen-voorziening voor jonge moeders. De aanstaande vader wil geen kind en beëindigt de relatie, de dochter besluit het kind te houden.

Kinderen zijn de toekomst, dat zal iedereen beamen. Maar hoe zorgen we ervoor dat de kinderen van nu niet de cliënten van de toekomst worden, zoals in de casus hierboven? Of dat de kinderen van nu gebruik moeten maken van een andere vorm van intensieve hulpverlening, zoals verslavingszorg? Hoe geven we kinderen die in een moeilijke thuissituatie opgroeien de kansen en stabiliteit die zij verdienen en waar zij recht op hebben?

Ofwel: hoe stoppen we de intergenerationele overdracht?

Deze vraag móeten we beantwoorden, in de eerste plaats voor de kinderen die onze steun nodig hebben, in de tweede plaats voor de maatschappij als geheel: zoals het nu is schuiven we maatschappelijke kosten door naar de toekomst.

En wij, dat zijn de organisaties voor maatschappelijke opvang, vrouwenopvang en beschermd wonen in Nederland: alle organisaties die opvang en begeleiding verzorgen van gezinnen en alleenstaande mensen met gezinsrelaties elders, die in een kwetsbare periode van hun leven zitten.

Wat is nodig?

Willen we intergenerationele overdracht zoveel mogelijk voorkomen, dan moeten we inzetten op:

1. voorkomen dat problemen in gezinnen ontstaan;
2. vroegtijdig ingrijpen áls problemen (dreigen te) ontstaan; en
3. ondersteunen bij herstel als er toch sprake is van problemen of onveiligheid in gezinnen.

Het klinkt eenvoudig. Is het ook zo eenvoudig? Wat kunnen we concreet doen en 'wat werkt'?

Wat kunnen we doen om problemen te voorkomen?

Het mag duidelijk zijn: het beste is het natuurlijk als problemen niet ontstaan. Dat betekent dat we in moeten zetten op algemene preventie. Dit doen we door in een zo vroeg mogelijk stadium een breed scala aan onderwerpen te bespreken: omgaan met geld, wonen, lichte opvoedvragen, relaties, steun vanuit het netwerk, enzovoorts. Waar meer kennis nodig is, weten we die intern en extern te vinden.

We maken zoveel mogelijk gebruik van beproefde werkwijzen. Voorbeelden van beproefde werkwijzen zijn:

- [Nu Niet Zwanger](#) (NNZ): een zwangerschap moet voor iedereen een bewuste keuze kunnen zijn – niet iets wat je overvalt en waar je maar mee moet zien om te gaan, vooral niet als je toch al in een kwetsbare positie zit en de geboorte van een kind op dit moment niet handig is. Het programma NNZ biedt hulpverleners concrete middelen om hun cliënten (vrouw én man) in een open en eerlijk gesprek te laten nadenken over hun kinderwens, seksualiteit en anticonceptie. NNZ is officieel erkend als 'goed onderbouwd' door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).
- [Kansrijke Start](#): de eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start. De gezondheid van een kind voor, tijdens en na de geboorte blijkt een belangrijke voorspeller te zijn van problemen – zowel fysiek als mentaal – op latere leeftijd. Dit klinkt niet alleen logisch, het wordt ook onderbouwd met wetenschappelijk onderzoek.

Wat kunnen we doen als problemen (dreigen te) ontstaan?

Als risico's in gezinnen ontstaan, is het belangrijk deze in een vroegtijdig stadium te onderkennen en de risico's zo snel mogelijk weg te nemen. Dus: ontstaan schulden? Is er sprake van conflicten in het gezin? Zijn er zorgen over het gedrag of de ontwikkeling van een kind? Zet dan tijdig de juiste hulp en begeleiding in om erger te voorkomen. Daarbij hebben we altijd oog voor de veiligheid van alle gezinsleden en de samenhang tussen de hulp aan de gezinsleden.

Werk waar nodig multidisciplinair samen met andere partijen en stem met alle betrokkenen af over wat het doel van de hulp is en wie wat doet. Door vroeg in te grijpen én een goede samenwerking zorgen we dat kinderen veilig kunnen opgroeien, worden kleine problemen geen grote problemen en, minstens zo belangrijk, voorkomen we maatschappelijke kosten in de toekomst. We laten niet los voordat het mogelijke risico weggenomen is en betrokkenen weer veilig en zelfstandig verder kunnen.

De vraag is natuurlijk: werkt preventie dan ook? Die vraag is niet altijd eenduidig te beantwoorden. Waar geen problemen ontstaan is het lastig aan te tonen of preventie daar een rol in gespeeld heeft. Het is echter wel duidelijk dat [investeren op opvoeden en opgroeien](#) loont.

Niet iedereen heeft overigens het vermogen om nieuw gedrag aan te leren. Soms is het nodig dat bijvoorbeeld ouders, zowel in hun eigen belang als in het belang van hun kinderen, langdurig ondersteund worden. Mét die steun bedden we het gezin, in samenwerking met de benodigde deskundige partijen, in een veilige omgeving. Op die manier kunnen alle gezinsleden zich in hun eigen omgeving en in hun eigen tempo ontwikkelen. De ondersteuning aan de gezinsleden is gericht op individuele problematiek maar ook ouderschap en is in zijn geheel samenhangend. En nogmaals: we blijven erbij zo lang als nodig en laten pas los als betrokkenen weer zelfstandig verder kunnen.

Wat kunnen we doen als er toch sprake is van problemen of onveiligheid in gezinnen?

Laten we realistisch zijn: we kunnen niet alle problemen voorkomen. Maar, als er problemen zijn, pakken we door. Dit doen we door:

- Te focussen op veiligheid van alle gezinsleden;
- Te werken aan het wegnemen van risico's;
- Als gezinsleden (tijdelijk) niet samenwonen te ondersteunen in het (herstel van) contact en het vormgeven aan ouderschap op afstand;
- Te ondersteunen bij het herstel van alle gezinsleden;
- Vanuit één visie (de [Visie op Ketensamenwerking van Van Arum en Vogtlander](#)) integraal samen te werken met andere organisaties op het gebied van begeleiding en behandeling;
- Te werken met [Veerkracht](#), een onderbouwde methodiek voor de begeleiding van kinderen en hun ouders;
- Zoveel mogelijk gebruik te maken van goed onderbouwde werkwijzen;
- Specifieke aandacht te hebben voor trauma en hechting bij huiselijk geweld; en
- Erbij te blijven zolang als nodig, ook in de periode na uitstroom.

Werken met een onderbouwde methodiek zoals Veerkracht is in het bijzonder relevant. We weten immers uit een maatschappelijke businesscase dat [methodische begeleiding van kinderen in de maatschappelijke en vrouwenopvang loont](#).

Welke stappen moeten we zetten om dit ook echt te gaan doen?

Om te doen wat nodig is in gezinnen en écht in te zetten op het doorbreken van intergenerationele overdracht moeten we een aantal dingen regelen met elkaar. Wij denken dan minstens aan:

- Herkennen en erkennen dat problemen in de gezinnen complex zijn. Om er vervolgens met alle betrokken partijen goede voorwaarden aan te verbinden om de nodige ondersteuning te bieden;
- Onderschrijven van [het belang van integrale hulpverlening](#) zo vroeg mogelijk in het leven van kinderen;
- Deskundigheid in wijkteams of anderszins nabij organiseren zodat signalering snel tot ondersteuning leidt waardoor erger wordt voorkomen;
- Met inzet van goed geschoold personeel, liefst met een registratie bij de [Stichting Kwaliteitskader Jeugd](#);
- Structurele, multidisciplinaire samenwerking met relevante partijen op het gebied van risico's in gezinnen en ouder-kindrelaties en op het gebied van veiligheid;
- Een gedeelde visie op gefaseerde (keten-) samenwerking (zoals geformuleerd in de Visie op Ketensamenwerking van de hand van Linda Vogtländer en Sander van Arum - [Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg](#));
- Een duidelijk omschreven en breed gedragen [normenkader](#) voor goede opvang en begeleiding van kinderen, zoals al bestaat voor de vrouwenopvang en onder de vlag van branchevereniging Valente in ontwikkeling is voor de maatschappelijke opvang;
- Breed implementeren van goed onderbouwde methodieken zoals [Veerkracht](#) voor de begeleiding van kinderen;
- De bereidheid om te leren van elkaar en elkaars deskundigheid te erkennen.

Willen we echt recht doen aan de [rechten van het kind](#), dan kunnen we eigenlijk niet anders.

En dan nog dit ...

Wij, instellingen voor maatschappelijke en vrouwenopvang, zien belangrijke kansen voor het verbeteren van de hulp aan kinderen en gezinnen en het doorbreken van de intergenerationele overdracht.

Maar we kunnen het niet alleen: we hebben de inzet van andere partijen hard nodig!

Zeker op het gebied van preventie zijn vooral die andere partijen, voordat gezinnen terecht komen in de opvang, zoals de buurtteams, vrijwilligers organisaties of andere laagdrempelige vormen van hulp aan zet. De hele keten is van belang!

Het betekent ook dat we bereidheid van andere organisaties om met ons samen te werken aan betere zorg voor 'onze' kinderen en de bereidheid van alle partijen om soms risico's te nemen en te experimenteren met nieuwe vormen van samenwerking nodig hebben.

En, *last but not least*, een andere belangrijke partij in het verbeteren van hulp aan gezinnen zijn de gemeenten. Van de gemeenten vragen we de bereidheid om mee te denken over het financieren van nieuwe vormen van zorg in samenwerking en hoe we de hulp zoveel mogelijk kunnen 'ontschotten'.

Er is werk te doen

In het belang van de kinderen van de toekomst zetten wij, organisaties voor maatschappelijke en vrouwenopvang, graag onze schouders eronder.

Wij hopen van harte dat gemeenten en andere organisaties met ons meedoen.